

Mindentudó Kis Lexikon. Szakférfiak közreműködésével szerkesztette *Ferencai Zoltán*. Budapest, 1913. 647 l.

Mai versengő lexikon-irodalmunkban a nagy vállalatok mellett mindnyájan érezzük hiányát a kis magyar Larousse-nak. A művelődés tág köre, az irodalom egyetemessége egyre-másra vet fel ismeretlen, vagy kevésbé ismert neveket, fogalmakat, melyeknek nem tudása kellemetlenül zavarja a mű értését. Húsz kötetes lexikonok a szükségelt felvilágosítások megadására célszerűtlenek. Az olvasónak pl. sem kedve, sem türelme nincs (hogy az alkalmat ne is említsem) ily nehézkes utánjárásra. Ide kis kézi lexikon szükséges, mely egy-kettőre megadja a rövid és pontos felvilágosítást.

Ilyen feladattal azonban nemcsak a nagy közönség érdekét szolgálná, hanem — és ebben látom igazi rendeltetését — mindenek fölött az iskoláét. Mert bármily körütekintő legyen is a tanár, mindig ki van téve annak az eshetőségnek, hogy egyes fogalmak, nevek homályos tartalommal vésődnek a tanulók agyába. S ha most e homályos fogalmak az idők forgásával még kopnak is, annál nagyobb a veszedelem, hisz világosan gondolkozni csak világos fogalmakkal lehet.

Azután meg ott van a feledés is. Az iskolában ezzel a hatalmas tényezővel is számolnunk kell. A tanításnak nagy anyaga — különösen a középiskolákban — egyenesen predestinálja a tanulót a feledésre; nevek, évszámok és egyéb adatok nagyon könnyen elfakulnak. A mai körülmények között — megfelelő segédeszköz hiányában — alig kívánhatjuk a tanulótól, hogy elmosódott emlékeit maga frissítse fel. Egy arravaló kis lexikon azonban más helyzetet teremtene. Hú segítő társává válnék a tanulónak mindabban, amit meg nem értett, vagy amire pontosan nem emlékszik. Másfelől megvan az a pedagógiai jelentősége is, hogy alkalmat adhatunk az ifjúságnak önálló tevékenységre. Megszoktathatjuk, hogy bárhol, iskolában vagy iskolán kívül előforduló ismeretlen fogalmakat, neveket, ne hagyjon ismeretlenségük miatt elkallódní. S hogy ezzel az aránylag kicsiny dologgal is mennyire táplálhatjuk és nevelhetjük az ifjúságot az igazságért és biztos tudásért fáradó, vágódó szellemet, külön nem is kell hangsúlyoznom.

Emez általános szempontok mellett a mi sajátos viszonyainknak megfelelőleg, még egy másik, nem kevésbé fontos feladata van az ilyen lexikonnak. Országunk lakosságának körülbelül fele nem magyar anyanyelvű. Nemzetiségi vidékeken mindenki tapasztalhatta, hogy még magyar szavak magyarázása is szükséges. Tehát egy ilyen kis lexikonnak azt a feladatot is magáévá kell tennie, hogy adjon megfelelő magyar szótárt is. S kell ezt annyival is inkább tennie,

hisz a franciák Larousse-a is így jár el egy fajilag és nyelvileg egységes országban; és pedig a nyelv és stílus érdekében!

Ilyen alapkövetelményekkel vettem kezembe a Ferenczi szerkesztette kis Lexikont. Sajnálattal kellett megállapítanom, hogy attól a lexikontól, amelyet a Larousse nyomán a mi viszonyainkhoz alkalmazza elgondoltam, bizony nagyon távol áll. Ahoz képest csak biztató kísérlet az egész.

Állításom igazolására csak éppen pár dolgot említék. Mindenek fölött való hibája, hogy a magyar dolgokra nem fordít kellő figyelmet. Hiányzik belőle a magyar szótár; pedig az a néhány szómagyarázat, mely mindemellett benne található, feljogosít arra a föltevésre, hogy ennek megoldása nem okozott volna különösebb nehézséget. S ehelyett annál nagyobb teret enged idegen, főleg latin és francia szavak és szólások fordításának és magyarázatának s anynyira megy e tekintetben, hogy sok olyan szót bevett, melyeknek helye az illető nyelv szótárában van (pl. *adulatio*, *adulator*, *affectus*, *alimentum* stb.). Nem egyöntetű eljárása a magyar helységek közlésében sem. Megemlít nagyközségeket, viszont r. t. városokat nem (pl. Sepsiszentgyörgyöt, Szászvárost stb. hiába keressük.) Minthogy az összes helységeket felemlíteni nem lehet, be kell venni a városokat mind s a községekből — mondjuk — a tizezret meghaladó lakosságukat, s melyeknek nevéhez valami nevezetesség fűződik. De nem szabad pusztán csak a név megemlítésére szorítkozni, mint Lexikonunk teszi (pl. Debreczen, Hajdu m. székhelye. L. 92,729, ter. 95,720 ha), hanem meg kell említeni nevezetesebb közintézményeit, a magasabb iskolákat is.

Ezek után talán azt szóba hozni is felesleges, hogy a pedagógia nagyon mostoha sorsban részesült. Még nevesebb pedagógusok nevét sem találjuk meg; Herbartról pl. csak mint filozófusról szól. Ami pedig a pedagógiai fogalmakat illeti, a legjobb esetben is csak magyarra fordítja a szót, magyarázatát azonban nem adja.

De nem akarok a részletekbe hatolni, éppen ezért mellőzve kisebb kifogásokat, még csak egyet említék meg. Különösen jár el a lexikon a természettudományi ismeretekkel. Az ilyen meghatározások, mint: «Fecskék, az éneklőmadarak egy családja» vagy «Kaktusz, kétszikű növényfaj» nem adnak fogalmat, felvilágosítást. Ezek csak akkor volnának használhatók, ha rajzot, képet is mellékelünk hozzájuk. S ezzel megemlítettem nagy fogyatékosságát, az abrahániyt is. Térképeket, rajzokat kell beletenni. Ezek nélkül egy ilyen lexikon soha sem fog célt érni. Mert legyen bár a magyarázat a legpontosabb, a legvilágosabb is, szavak után, leírás után elképzelve pl. ismeretlen állatot, vagy növényt — nagyon kétséges eredményt ka-

punk, tiszta képet nyerni pedig egyenesen lehetetlen is. S amit hosszás leírással sem érhetünk el, azt hű rajz, ügyes ábra egészen könnyen megadja.

Jól tudom, hogy ilyen követelmények mellett a lexikon előállítására nagy költségbe kerül. De ha nemcsak lexikont, hanem igazán jó lexikont akarunk, akkor a hozzávaló áldozatot is meg kell szerezni. Meg vagyok győződve, hogy ezt is el lehetne érni. Az eszmének — bizonyára — könnyű volna megnyerni a minisztériumnak nemcsak erkölcsi, hanem anyagi támogatását is, hiszen itt fontos iskolai segédesszokról van szó! Mert árát emelni nem igen volna szabad (a Larousse öt franc!), hogy a legszélesebb körben elterjedhessen s ezt csak alacsony árral érheti el. Így megszerezné és megszereshetné mindenfajta rendű és rangú iskola, nem is egy, hanem több példányban, az osztályoknak külön-külön. Megszereshetnék a jobbmódú tanulók is. Szívesen vennék családok s még olvasóköri is. Ilyen nagy elterjedés mellett, hiszem, hogy még a nagyobb befektetés is meghozná a maga kamatait.

Tehát nem új lenyomatra van szükség, amint a Mindentudó Kis Lexikon szerkesztősége tervezi, hanem a fentebb nagy vonásokban vázolt tervezet szerint újonnan összeállított pontos, megbízható, világos, érthető kis lexikonra. Egy ilyennek nagy szükségességére, igazi feladatára akartam itt rámutatni.

Nagy Pál.

M. Doell, Sexualpädagogik und Elternhaus. München, 1913, az Ärztliche Rundschau kiadása, 40 lap.

A nemi probléma körül felburjánzott irodalmi túltengés örvendetesen csökken s a mostan ritkábban piacra kerülő termékek belső értéke határozottan emelkedőfélben van. Mintha maguk a szerzők is megsokalták volna a dolgot, immár arra törekcsenek, hogy rendet teremtsenek a felidézett zürzavarban és komoly tudományos és társadalmi nézőpontokból jelöljék ki a probléma helyét. Szerzőnk is vallja, hogy a szexuális pedagógiát — melynek puszta neve is annyi félreértésre és félremagyarázásra adott okot — nem illeti meg külön hely a nevelés tudományában (3., 10. lap). Nyomban hozzáteszi, hogy az egész mozgalom három tényezőn fordul meg: a közérkölciségen, a családon és az iskolán.

Ő egy szülői értekezlet keretében a családi vonatkozásokat fejtegeti, még pedig igen helyesen, gyakorlati alapon. Szerinte (4., 12., 15., 38. lap) a család a gyökere, sarkpontja, tengelye a súlyos kérdésnek, amivel talán önkéntelenül, de mindenesetre erősen rávilágított a probléma irracionális voltára. Mert hisz manapság ép az erkölcsös családoknak, a kötelességeiknek akarás, lehetőség és tudás dolgá-